

بررسی عملکرد و ظرفیت نظام بانکی در پرداخت تسهیلات اجتماعی^۱

جهش‌های تورمی طی سال‌های اخیر، منجر به کاهش قدرت خرید و کوچک‌تر شدن سفره مردم شده و به دنبال آن، توان ازدواج و فرزندآوری را کاهش داده است. به همین منظور در قانون «حمایت از خانواده و جوانی جمعیت»، تخصیص «تسهیلات قرض‌الحسنه» جهت حمایت از این مهم در نظر گرفته شده است. در حال حاضر، پرداخت تسهیلات ازدواج و فرزندآوری با چالش‌هایی مواجه شده که مهمترین آن «محدودیت منابع قرض‌الحسنه بانکی» مطرح می‌شود. اما بررسی‌ها نشان می‌دهد منابع قرض‌الحسنه موجود بانکی، کفایت لازم برای پرداخت «تسهیلات اجتماعی» از جمله وام قرض‌الحسنه ازدواج و فرزندآوری را دارد.

بیان مسأله

تسهیلات اجتماعی به دلیل نرخ نکول پایین، انحراف حداقلی و در نهایت سهم کم از کل تسهیلات بانکها، ریسک بسیار کمی نسبت به سایر تسهیلات برای نظام بانکی دارد. همچنین از آنجا که این تسهیلات به واسطه جذب منابع و سپرده‌های قرض‌الحسنه از مردم پرداخت می‌شود، در چارچوب فعالیت بانکی قرار می‌گیرد.

طی سال‌های اخیر، فرآیند پرداخت تسهیلات اجتماعی با مشکلات فراوانی از جمله «تاخیر در روند ثبت‌نام و معرفی به شعب بانک»، «درخواست وثایق و تضامین بیش از حد مقرر قانونی» و «صف‌های طولانی متقاضیان» مواجه بوده است. دلیل این مسئله «محدودیت منابع قرض‌الحسنه بانکی» مطرح می‌شود.

تحلیل

با توجه به برآورد ۱ میلیون متقاضی دریافت وام ازدواج در سال ۱۴۰۳ و برنامه بانک مرکزی برای پوشش حدود نیمی از این افراد مطابق با تکلیف حداقلی بودجه (پرداخت حداقل ۲۰۰ همت تسهیلات قرض‌الحسنه)، در پایان سال تعداد متقاضیان در صف وام ازدواج بیش از ۴۰۰ هزار نفر پیش‌بینی می‌شود که به بیش از ۱۳۰ همت تسهیلات نیاز دارد. همچنین برای پوشش کامل متقاضیان صف وام فرزندآوری (طبق میانگین) به حدود ۴۰ همت تسهیلات بیش از برنامه بانک مرکزی نیاز است؛ در غیر این صورت صف وام فرزندآوری نیز در پایان سال حدود ۵۰۰ هزار نفر پیش‌بینی می‌شود.

جدول ۱. عملکرد تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج در سال‌های ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳^۲

سال	تعداد نفرات دریافت‌کننده (هزار نفر)		مبلغ پرداختی (همت)		متقاضیان در صف (هزار نفر)		مجموع (هزار نفر)
	ازدواج	فرزند	ازدواج	فرزند	ازدواج	فرزند	
۱۴۰۲	۷۷۱	۷۳۸	۱۵۷	۵۰	۱۴۹	۲۸۰	۱۰۱۸
۷ ماهه ۱۴۰۳	۳۵۵	۳۰۵	۱۱۸	۲۵	۴۹۲	۴۱۵	۷۲۰
پیش‌بینی ۱۴۰۳ ^۳	۵۷۲	۵۱۸	۱۹۰	۴۲	۴۲۸	۴۸۲	۱۰۰۰

^۱ تهیه شده توسط سید محمد نبی‌زاده کارشناس گروه پول و بانک اندیشکده اقتصاد مقاومتی؛ آذرماه ۱۴۰۳ (دارای منابع و تحقیقات پشتیبان)

^۲ وام قرض‌الحسنه ازدواج پیش از قانون مذکور نیز در بودجه سالانه سابقه داشته است.

^۳ بر اساس تحلیل داده‌های خام و مصاحبه مسئولین بانک مرکزی

^۴ بر اساس برنامه اعلامی بانک مرکزی در خصوص تعداد نفرات دریافت‌کننده، مجموع تسهیلات پرداختی بانکها در سال ۱۴۰۳ حدود ۲۳۰ همت پیش‌بینی شده است.



بر این اساس، کل تسهیلات مورد نیاز برای سال ۱۴۰۳ حدود ۴۰۰ همت خواهد بود. مطابق با محاسبات انجام شده در خصوص ظرفیت نظام بانکی در پرداخت تسهیلات قرض الحسنه که در جدول زیر ارائه شده، طبق منطق قانون^۱، مجموع منابع قرض الحسنه در دسترس نظام بانکی برای پرداخت تسهیلات اجتماعی در سال ۱۴۰۳ حدود ۹۵۰ همت است.

جدول ۲. محاسبه ظرفیت نظام بانکی در پرداخت تسهیلات اجتماعی (همت)

۵۱۱	مانده سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز نظام بانکی غیر از مهر و رسالت تا پایان ۱۴۰۲
۷۴۷	نیمی از مانده سپرده‌های قرض الحسنه جاری ^۲ نظام بانکی غیر از مهر و رسالت تا پایان ۱۴۰۲
۱۱۳۲	مجموع مانده در پایان ۱۴۰۲ پس از کسر ذخایر قانونی
(۵۲۷)	مانده تسهیلات قرض الحسنه نظام بانکی به غیر از مهر و رسالت تا پایان ۱۴۰۲
۶۲	بازپرداخت اقساط تسهیلات با میانگین بازپرداخت ۸ ساله
۲۸۳	برآورد رشد مانده سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز و جاری به غیر از مهر و رسالت در ۱۴۰۳ ^۳
۹۵۰	مانده سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز و جاری قابل استفاده نظام بانکی غیر از مهر و رسالت در ۱۴۰۳

بنابراین با این میزان منابع موجود و در دسترس، ظرفیت پرداخت تسهیلات قرض الحسنه ازدواج و فرزندآوری به طور کامل در سال ۱۴۰۳ وجود دارد. این درحالیست که با توجه به آزادسازی ۵۰ همت ذخیره قانونی توسط بانک مرکزی، ظرفیت جدیدی از محل کاهش هزینه مالی بانک‌ها برای پرداخت تسهیلات قرض الحسنه فراهم شده است. همچنین بانک مرکزی حدود ۳۰ همت پرداخت تسهیلات قرض الحسنه به بانک‌های قرض الحسنه تکلیف کرده است که به محاسبات جدول بالا اضافه می‌شود.

طبق این محاسبات و با فرض عدم افزایش وام ازدواج و رشد ۱۰ درصدی وام فرزندآوری، پرداخت تسهیلات مذکور در سال ۱۴۰۴ نیز با استفاده از ظرفیت منابع قرض الحسنه بانکی امکانپذیر خواهد بود.

پیشنهادهای

به منظور تسهیل در فرآیند پرداخت تسهیلات قرض الحسنه ازدواج و فرزندآوری، موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

- اختصاص سالانه ۲۰ درصد از رشد مانده تسهیلات بانک‌های قرض الحسنه برای پرداخت تسهیلات اجتماعی
- استفاده از ظرفیت آزادسازی سپرده قانونی جهت تشویق بانک‌های با عملکرد مطلوب در تسهیلات اجتماعی
- تعیین سهمیه مشخص از رشد ترازنامه نظام بانکی برای پرداخت تسهیلات اجتماعی
- استفاده حداکثری از ظرفیت سامانه اعتبارسنجی و سامانه جامع وثائق جهت تسهیل دریافت تسهیلات
- تعیین سهمیه پرداخت تسهیلات هر بانک با توجه به سهم از منابع قرض الحسنه به صورت شفاف
- شفافیت و انتشار عمومی اطلاعات تعداد تسهیلات پرداختی، افراد در صف و وضعیت هر بانک
- پیگیری تخصیص تسهیلات ازدواج و فرزندآوری به کلیه متقاضیان در سال ۱۴۰۳ جهت عدم انتقال صف به سال آتی
- تکلیف پرداخت حداقل ۴۰۰ همت تسهیلات قرض الحسنه برای ازدواج و فرزندآوری در قانون بودجه ۱۴۰۴

^۱ بند ۱۳ تبصره ۱۴۰۳، بانک مرکزی را مکلف می‌کند که با استفاده از سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز و جاری نظام بانکی، تسهیلات ازدواج و فرزندآوری را مطابق مبلغ تعیین شده به زوج‌های مشمول پرداخت کند.

^۲ با توجه به انباشت سپرده‌های قرض الحسنه جاری و جذب آنها با نرخ صفر، امکان پرداخت تسهیلات قرض الحسنه از محل حداقل نیمی از این منابع وجود دارد. به همین دلیل، این محل به عنوان یکی از منابع پرداخت تسهیلات قرض الحسنه، در سال‌های اخیر در قوانین بودجه سالانه در نظر گرفته شده است.

^۳ محاسبه با توجه به پیش‌بینی رشد حداقل ۲۵ درصدی مانده تسهیلات قرض الحسنه بانک‌ها در نظر گرفته شده است.